

postopke in zdravila, ki se uporabljajo za zdravljenje zmrzlin, žal pa ima v mnogih primerih zadnje besedo še vedno kirurgija. Posledice amputacij lahko olajšamo s plastično kirurgijo. Pri podhladitvah še vedno velja zlato pravilo »nihče ni mrtev, dokler ni topel in mrtev«. Avstrijci so poročali o preživetju pri doslej najnižji temperaturi jedra (15 stopinj), Švicarji pa o najdaljšem srčnem zastoju pri podhlajencu (5 ur), ki jim ga je uspelo oživeti. Na podlagi raziskav švicarski zdravniki trdijo, da temperatura jedra podhlajenca ob prihodu v bolnišnico ni bistvena za prognozo preživetja. Ugodno je, če je bila podhladitev hitra, na primer padec v ledeniško razpoko ali v mrzlo vodo, slabše pa, če se je ponesrečeni ohlajal počasi. V svetu opuščajo aktivno zunanje ogrevanje podhlajencev. Pri zmernih podhladitvah zadoštuje pasivno ogrevanje, na primer Hiblerjev toplotni ovoj brez aktivne komponente (z vročo vodo prepojene rjuhe). Meja med zmerno in globoko podhladitvijo je temperatura jedra 30–32 stopinj. Pod 30 stopinj priporočajo previdno in počasno ogrevanje predvsem z vdihavanjem toplega, vlažnega zraka, s toplimi infuzijami in z zahtevnimi metodami, ki jih lahko izvajajo le v specializiranih bolnišnicah. Transport v bolnišnico mora biti skrajno obziren, nadzorovati pa ga mora zdravnik.

SLOVENSKA GRS NE ZAOSTAJA

Zadnji dan kongresa je bil namenjen predstavitvi posterjev, na katerih smo si lahko ogledali vse od pregledov dejavnosti gorskih reševalnih služb številnih držav do najrazličnejših raziskovalnih poročil. Predstavil sem poster z opisom svoje nenavadno kratke aklimatizacije in njenih posledic med prvim jugoslovanskim zimskim vzponom na osemtisočak (Daulagiri), ki ga je moderator razprave jedrnat ocenil: »Čestitke za dosežek avtorju, drugo pa nasvet, naj nikoli

ne poskušajo česa podobnega!« Veliko zanimanja, pa tudi skrbi in dvomov je zbudilo poročilo španskih raziskovalcev, ki so ugotovili okvare in celo skrčenje nekaterih predelov možganov pri precejšnjem odstotku alpinistov, ki so se vsaj enkrat povzpeli nad 7500 metrov visoko. Poročil, ki opisujejo okvare centralnega živčevja med bivanjem na velikih višinah, je v zadnjem času vse več.

Organizacija kongresa je bila zelo dobra. Vse dni je bila odprta razstava naj sodobnejših reševalnih sredstev in medicinske opreme vključno s helikopterji ameriških in evropskih proizvajalcev. Številne farmacevtske tvrdke so predstavile svoje proizvode, ki so uporabni v gorski in športni medicini. Gostitelji so pripravili prijeten kulturni program, predavanje o dosežkih švicarskih himalajcev in turno smučarski pohod v gore nad Crans Montano.

Kongres nama je ponudil obilo snovi za razmišljanje o stanju slovenske gorske medicine. Pri kvaliteti in učinkovitosti gorskega reševanja bistveno ne zaostajamo za Švico in Francijo, ki imata največ nesreč in najbolj opremljene in izurjene poklicne reševalce. Lani smo v Sloveniji s pomočjo helikopterjev Letalske enote milice opravili 52 odstotkov vseh reševalnih akcij v gorah, zdravnik pa je bil prisoten v 66 odstotkih. Čas posredovanja je bil ob sodelovanju helikopterja zelo kratek, oskrba bolnikov ali poškodovancev pred in med transportom pa dobra zaradi opremljenosti in usposobljenosti zdravnikov, ki sodelujejo praktično pri vseh reševanjih s helikopterjem. Ožjo skupino desetih zdravnikov-gorskih in letalskih reševalcev sestavljajo kirurgi, anesteziologi in splošni zdravniki. Na drugih področjih gorske medicine smo zaenkrat v Sloveniji manj aktivni, čeprav smo v alpinizmu v svetovnem vrhu, planinstvo pa je naša najbolj množična organizirana rekreativna dejavnost. Obisk kongresa nama je omogočila Gorska reševalna služba Slovenije.

ŠPORTNO PLEZANJE – KAJ JE PRAVZAPRAV TO?

BALET PO KONICAH PRSTOV

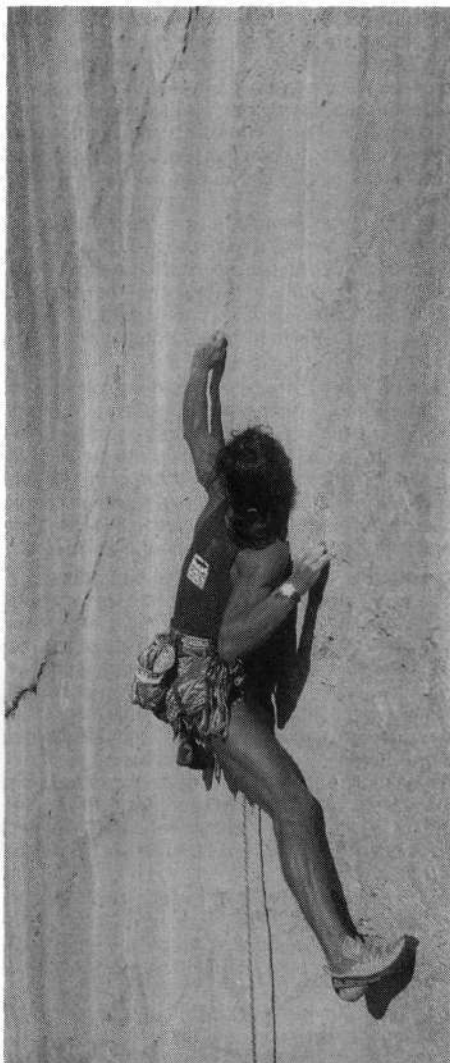
NUŠA ROMIH

Vsem polemikom o slovnični pravilnosti tega izraza navkljub ostaja športno plezanje ime za šport, ki osvaja mlade. Balet po konicah prstov rok in nog, po navpičnih in previsnih stenah, je tudi pri nas vedno bolj priljubljen. Plezalna tekmovalna, televizijski prenosi in plezalne šole so v zadnjih letih prebili led, ki je oklepal to novo športno vrsto. Vseeno pa je preteklo kar nekaj vode, da je javnost razumela bistvo: da je plezanje (kar se tiče (ne)varnosti) šport kot vsi drugi. Na letnih olimpijskih igrah 1992 v Barceloni bo plezanje predstavljeno kot demonstrativna panoga, že tretjič potekajo letos tekmovalna za svetovni pokal, letos pa bo tudi prvo svetovno prvenstvo v Frankfurtu.

In kako se je vse skupaj pričelo? Kateri so

mejniki, ki so vplivali na razvoj tega športa?

Športno plezanje je izraz za šport, ki se dogaja v nizkih stenah (do 50 metrov) in na umetnih stenah v telovadnicah. Način plezanja je prosto plezanje, kar pomeni, da plezalci za napredovanje uporabljajo le razčlemba, ki jih nudi stena. Klini, svedrovci, vponke in vrvi so potrebni le za varovanje, ki je pri športnem plezanju stoodstotno. Smeri najprej uredijo (očistijo, zavrtajo varovalne kline – svedrovce), za vzpon, ki se prizna kot rezultat, pa je potrebno plezati od spodaj, med plezanjem vpenjati vrvi v kline in le s pomočjo razčlemb v skali doseči vrh. Če je tak vzpon opravljen v smeri, ki je plezalec še ni plezal, se dosežek smatra kot vzpon na pogled. Kadar pa plezalec smer prej naštudira z varovanjem od zgoraj in nato opravi vzpon na prej opisani način, je to vzpon z rdečo piko.

Pred leti je bil »v rabi« še en način plezanja, in sicer vzpon z rdečim krogom. Plezalec, ki je na težavnem mestu padel, se je preprosto spustil na tla in poskusil znova, vrv pa je ostala vpeta v zadnjem doseženem svedrovcu. Nekateri se niti niso spuščali popolnoma na začetek, temveč na del, kjer se je dalo za silo počivati in so od tam nadaljevali vzpon. Danes tako plezajo le še za trening.

Še nekaj o ocenah smeri. V članku bom uporabljala nemško lestvico, za katero uporabljamo rimske številke in znaka plus in minus. Najnižja stopnja je I, najvišja do danes splezana pa XI–XI. Medtem ko se klasični alpinizem konča nekje pri šesti oziroma sedmi stopnji, se športno plezanje tam šele začne. Kaj neka ocena pomeni, pa je zelo nazorno povedal nemški plezalec **Wolfgang Güllich**: »Vstop v novo težavnostno stopnjo je vstop v novo razsežnost. Nekdo, ki prepleza sedmico, ne da bi mu bilo treba kaj

dosti trenirati, mora trenirati bistveno več, da bi preplezal osmico. Da bi preplezal devetko, mora obvladati težavno koordinacijo gibov, pri desetki pa pride zraven še prav izrazita motivacija.«

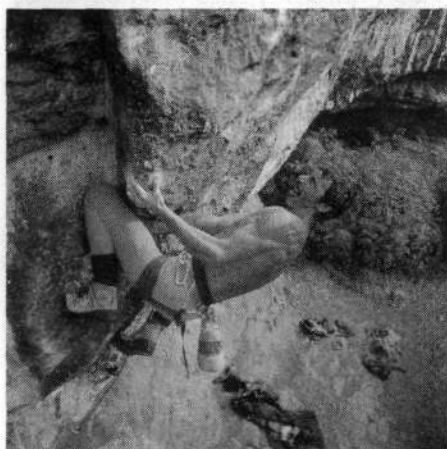
ŠPORTNO PLEZANJE SKOZI ČAS

Baje so že pred več kot sto leti v Saški Švici opravili prvi prosti vzpon. Vendar za prvega športnega plezalca štejejo **Paula Preussa**, ki je leta 1911 sam in prosto preplezal vzhodno steno Campanille Basso v Dolomitih. Znan je bil kot zagrizen nasprotnik uporabe klinov za napredovanje. Že sedem let kasneje pa je **Emanuel Strubich**, alpinist iz Dresdna, sam preplezal zahodni raz Wilder Kopfa (peščenjaki ob Elbi) in pravijo, da je bila to prva plezarija VII. stopnje.

Kaj pa v ZDA? Tam je že pred letom 1938 obstajalo plezališče Tahquitz Rock (Kalifornija) in v PV iz leta 1966 sem zasledila tale zapis: »Lahkih smeri sploh ni, največ V ali VI, le neke so IV. Smeri imajo čudna imena: Sahara Terror, Ski Tracks, Switchbacks, Fool's Rush, Angel's Fright, Frightful Fright, Human Fright. Imena kažejo na samoironiziranje in na pomanjkanje tiste »živalske« resnosti, ki je značilna za evropskega plezalca. Amerikanski plezalec se ne heroizira. Plezanje je zabava, »fun«, torej razvedrilo...«.

Pa se vrnimo v Evropo! Leta 1946 je **Mathias Rebitsch** (po rodu naše gore list) iz Innsbrucka prosto preplezal zajedo v stebru Fleischbanka (Wilder Kaiser). Smer, ki se imenuje po njem, še danes velja za prototip klasične VI. stopnje.

Začetki športnega skalnega plezalstva, kot to zvrst imenujejo v Sovjetski zvezi, pa segajo v leto 1947, ko ga je na tečaju za inštruktorje na Kavkazu utemeljil zaslužni trener **I. Antonovič**. Že leto zatem so tam priredili prvo takšno uradno tekmovanje. Dve leti kasneje so ga preselili na Krim, kjer od takrat naprej potekajo vsa pomembnejša državna tekmovanja. Leta 1952 je bilo v Sovjetski zvezi prvo državno prvenstvo.

Tudi **Reinholdu Messnerju**, osvajalcu vseh osemtisočakov, vsestranskemu alpinistu in avanturistu, prosto plezanje ni tuje. Leta 1968 je v srednjem stebri Heiligkreuzkofla v Dolomitih prvič preplezal sedmo stopnjo. Istega leta so na konferenci predstavnikov planinskih organizacij, na kateri so bili zastopniki 23 dežel, predpisali, da je stopnja »šest plus« absolutna meja človekove zmogljivosti, višje stopnje pa bi bilo mogoče splezati le z izredno dovršenimi napravami. In kaj je Messnerju ostalo drugega, kot da je prej omenjeni smeri dal oceno VI+! Medtem so plezalci v ZDA brez tehničnih pomagala plezali osmo stopnjo. **Bridwell** in njegova družina so dali podlage modernemu športnemu plezanju, za katerega je potreben intenziven trening in posebna oprema (magnezija, plezalni copati, zatiči).

A tudi v Evropi se plezalci niso vdali »zemeljskim hrčkom v rdečih dokolenkah«. **Kurt Albert** je bil eden med prvimi, ki so naslikali rdeče pike v stenah. To navado je prevzel frankovskim plezalcem, kjer so rdeče pike uvedli leta 1975. Takrat je bil tam največji dosežek VI+; prva sedmica je »padla« leta 1976 (Pumpris – **Helmut Kiene**, **Reinhard Karl**), prva osmica pa leta 1978 (Direktna superlativa, Saška Švica – **Bernd Arnold**). To je bilo istega leta, ko je Američan **Ray Jardin** zmogel smer z oceno 5.13a (5.13 – ameriška desetka). Štiridesetmeterska previsna poč v rahli zajedi je bila dolgo časa pójem za najtežje, ob svojem nastanku pa daleč nad vsemi drugimi.

AMERIŠKO IN EVROPSKO PLEZANJE

Šele leta 1979 je mednarodno združenje planinskih organizacij prav nerado proglasilo sedmo težavnostno stopnjo kot možno...

Plezalci pa so prehitevali sami sebe. Večalo se je število smeri in plezalnih centrov in prav nihče ni imel vpliva na množico navdušencev v oprijetih hlačah, premajhnih plezalkah in z rokami, belimi od magnezije. To leto je amerikanizirani Japonec **Tony Yaniro** ob slikovitem jezeru Tahoe v Kaliforniji po dveh mesecih trdega dela preplezal smer Grand Illusion (5.13c). Pomislimo: X– leta 1979! To je bilo takrat, ko smo pri nas dobili prvo sedmico (Ta težka v Dolžanovi soteski) in osmico (Raz za malo kladivce v Paklenici). Slovenska alpinistična javnost se je preprosto zgražala nad **Iztokom Tomazinom**, ki je po odpravi v ZDA prosto ponovil nekaj naših tehničnih smeri brez uporabe klinov, lestvic in – ojoj! – čelade.

Začetno navdušenje nad športnim plezanjem se je pri nas kmalu poglelo, predvsem zaradi metanja polen pod noge prvim zagrizenim plezalcem. In ko so tudi v Evropi obstajale že prve desetke (spomladi 1983 je **Wolfgang Güllich** splezal smer Mr. Magnesia – IX+, jeseni istega leta pa **Jerry Moffat** smer Face – X–), se je pri nas šele začel pravi razvoj športnega plezanja.

V nasprotju z Evropo, ko je bil problem z ocenami, se v ZDA še vedno krešejo mnenja zaradi načina plezanja in varovanja. Američani so bili v prvih letih prostega plezanja brez konkurence. Imeli so najtežje smeri in najboljše plezalce. A vse smeri so potekale po počeh, ki zahtevajo poseben način varovanja. V njih ni svedrovcev, temveč je treba med plezanjem sproti nameščati posebne priprave, ki držijo (ali pa tudi ne) na trenje. Glede na zgradbo poč je to čisto logičen način plezanja, samo varovanje pa je pri tem tako zahtevno, da se plezalec bolj posveča nameščanju zatičev kot pa plezanju.

Tudi z vrtnjem lukenj za svedrovce v Ameriki ni tako kot pri nas, ko se spustiš z roba stene in to opraviš viseč na vrvi. Američani – tradicionalisti vrtajo med plezanjem in za nameščanje enega svedrovca porabijo tudi po več ur. Ko smo pred petimi leti v Joshua Tree opazovali takšnega zagrizenca, se nam je vse skupaj zdelo pošteno neumno. Po nekajurnem razbijanju mu je končno uspelo in od svojih kolegov je sprejel pohvalne besede: »Good job, Bob!«...

Zaradi takega konzervativnega pristopa so kmalu zaostali za Evropo. In ko sta **Patrick Edlinger** in **Wolfgang Güllich** kot za šalo »pospravila« vse njihove top smeri, je nekaj ameriških plezalcev vendarle pomislilo, da evropski način ne more biti slab, če daje take rezultate. Plezalna srenja se je razdelila in »odpadnikov« je bilo vedno več, prva med njimi pa vedno in povsod **Todd Skinner** in **Allan Watts**. A vsak od njih je kmalu dobil svojo lekcijo. **Christian Griffiths**, na primer, je v domačem Eldorado Canyonu v Koloradu splezal Paris Girl, markantno navpično ploščo, ki je kar klicala po vzponu, a do tega ni prišlo zaradi prepovedi vrtnja svedrovcev od zgoraj. Griffiths pa je storil prav to prepovedano dejanje; toda še preden se je zavedel, so mu izbili vse svedrovce. Zavrtal jih je ponovno, smer pa je

zaradi tega postala le bolj slavna. Tudi najostrejši tradicionalisti, kot sta **Ron Kauk** in **John Bachar**, so počasi spoznali, da je evropski način pravi. Športno plezanje se je v ZDA dokončno razmahnilo. Pojavili so se odlični plezalci, ki so se izkazali tudi v Evropi. **Scott Franklin**, **Lynn Hill**, **Robyn Erbesfield** in **Jim Karn** so nova generacija, ki trenutno posega po najvišjih mestih v svetovnem pokalu in pleza najtežje smeri.

DESETKA IN ŠE VEČ

Prestavimo čas spet za nekaj let nazaj! Po vzponu v Grand Illusion nekaj let ni bilo težje smeri v Ameriki. Šele septembra 1985 je **Alan Watts** preplezal prvo 5.13 d (X). Človek, ki je odkril enega od najlepših plezalnih centrov, Smith Rock v Oregonu, je potegnil markantno štiridesetmetrsko smer in zanjo potreboval trideset dni študija. East Face of Monkey Face ima malo ponovitev, a kljub temu tudi žensko. Predlani jo je preplezala znanka s tekme v Kranju, Fracozinja **Corine Labrune**.

Tudi v Evropi smo leta 1985 dobili prvo čisto desetko. **Didier Raboutou** je v francoskem plezališču Buoux zmogel ogromen previs, posejam le z luknjicami za prst ali dva. Chouca ima danes oceno 8 a+ (X-) in tudi ta ima že ženske ponovitve. Prva jo je preplezala **Catherine Destivelle** leta 1988.

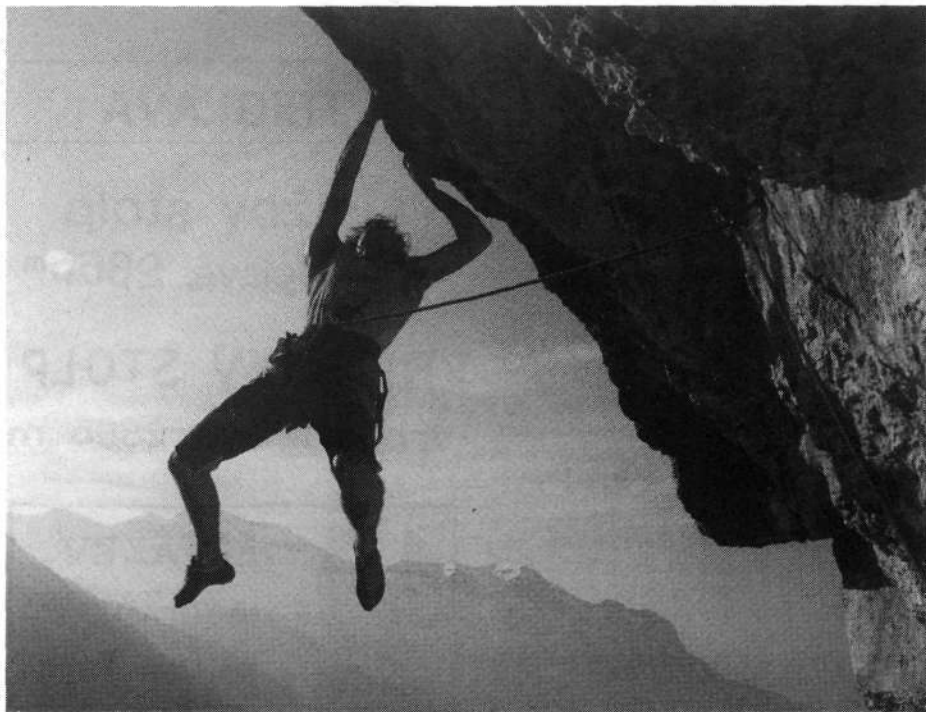
Naj povem še nekaj besed o Buouxu. Je prav nekaj posebnega zaradi svoje luknjičaste skale. Če plezalec nima močnega vsakega prsta posebej, le s težavo premaguje tamkajšnje težave. Tako je bilo v prvih letih plezanja v tem centru,

ko nihče ni bil navajen take plezarije. Ko pa so si plezalci s treningom prste okrepili, je marsikatera smer izgubila svojo prvotno oceno. Buoux je znan tudi po tem, da je bilo celotno območje nekaj let zaprto. Leta 1983 se je namreč tam zbralo več kot tisoč plezalcev. Številni so si postavili šotore, si kuhali in se seveda izkazali s prešerno družabnostjo. Tako ni bilo nič čudnega, če se bližnje prebivalstvo takšnega navala in še zlasti njegovih posledic ni nič kaj razveselilo.

A plezalci si niso delali sivih las. Francija je prepredena s stenami, primernimi za plezanje. Zato ni nič čudnega, da je postala velesila v športnem plezanju. Francozi so na čelu z **Patrickom Edlingerjem**, **Catherine Destivelle**, **Marcom Le Menestrelom**, pa **Didierjem Raboutoujem**, **Isabelle Patissier**, **Nanette Raybaud**, **J. B. Triboutom** do popolnosti izpilili tehniko plezanja in ni bolj elegantnih in preciznih plezalcev.

Pa še en vzpon se je leta 1985 za vedno zapisal v zgodovino športnega plezanja. V avstralskem poletju 84/85 je Wolfgang Güllich obiskal znani narodni park Mt. Arapiles sredi avstralske ravnine. Po šestih dneh dela v »projektu za prihodnost« mu je uspelo. Punks in the Gym je dobila oceno 31/32, kar je čista desetka, a kmalu je postalo jasno, da je ocena prenizka. Tudi Wolfgang sam je priznal, da smer zasluži oceno X+.

Šele leto pozneje sta bili splezani prvi X+ v Franciji (La rage de vivre in Ravage – obe je potegnil **Marc Le Menestrel**) in v Ameriki legendarna To Bolt or not To Be (5.14 b). **Jean-Baptiste Tribout**, znan kot Jibe, je s sedemnajstim

svedrovci navrtal 45 metrov visok in štiri metre širok oranžen zid, ki se pne v nebo in v katerem ni možnosti za počitek. To Bolt je verjetno še vedno najtežja smer v ZDA.

ENAJSTA TEŽAVNOSTNA STOPNJA

Leto 1987 je bilo zopet v znamenju W. Güllicha. Wall Street je priznana kot prva enajstka (XI-): ogromen trebuh, v njem pa luknjice za en prst, na katerih je nekajkrat potrebno narediti popolno blokado – zadržati telo na enem prstu in se dvigniti. Prvo ponovitev je smer doživela šele dve leti kasneje in ponavljalac, **Guido Köstermeyer**, je potrdil oceno.

In prišla je doba enajstk. Anglež **Ben Moon** je s svojimi smermi Agincourt, Maginot Line (obe XI-) in Hubble (XI-/XI) odprl novo razsežnost plezanja. Kot prvo je popolnoma šokiral francoske plezalce s tem, da je prvi dve smeri preplazal njim pred nosom. Francosko čast je odšel reševati **Patrick Edlinger** in ponovil Maginot Line. Tudi drugi vodilni Anglež, **Jerry Moffat**, ima enajstko že v žepu. V Walesu je preplezal Liquid Amber (8c). Španec **Patxi Arocena** ima enajstko v Huesci (El Sicario, 8c), omeniti pa moram tudi **Gerharda Horhagerja**, ki je to stopnjo zmogel kot drugi. Že pred nekaj leti je v avstrijskem Kufsteinu splezal **Wagnis Orange**, ki enako kot prejšnje smeri zasluži oceno XI-.

Trenutno je torej najtežja smer na svetu Moonova Hubble (XI-/XI) v Peak District Ravens Tor. Marsikateri smeri bo ocena še znižana, redke bodo ostale kot razvojni pečat športnega plezanja. A čas teče naprej. Kot v vsakem športu tudi v športnem plezanju ni meja.

ISČEMO VSE ŽIGE S STREHE SLOVENIJE

PLANINSKI ŽIGI Z VRHA TRIGLAVA

STANISLAV ČIČEROV

*Aljažev stolp pravzaprav ni osamljena gmota železja, pločevine in pletenih vrvi na vrhu Triglava; tako kot gora, na kateri stoji, je tudi stolp postal simbol. Ko pomislimo na Triglav, iz naše podzavesti privre tudi spomin na stolp, **Jakoba Aljaža**, morda tudi na leto 1895. Tedaj je Aljaž po svoji zamisli na vrhu Triglava postavil stolp, ki tam stoji še danes.*

Aljažev stolp pa planinci nosimo s seboj tudi drugače. Skoraj ga ni, ki v svoji planinski izkaznici ne bi imel odtisa žiga Aljaževega stolpa ali pa kakšnega drugega žiga, ki je bil krajši ali daljši čas v uporabi na višini 2864 metrov. Nekateri obiskovalci naših gora odtisnejo žige tudi na posebne kartončke ali celo dnevnike, tako da obstaja dovolj gradiva za preučevanje žigov z vrha Triglava. Pravzaprav imajo še najmanj dokumentarnega gradiva tisti, ki so oziroma še upravljajo s stolpom.

Leta 1995 bo Aljažev stolp praznoval 100-letnico. Prav je, da ob tej priložnosti obudimo spomin na žige, ki so bili doslej v uporabi na

Aljažov stolp
vrh Triglava 2865^m

ALJAŽEV STOLP
vrh Triglava 2865 m

